

12 - Panelsamtale: Fremtidens etnografi – i lys av GDPR

Initiativtakere:

- Elisabeth L. Fürst (SAI)
- Camilla Hansen (OsloMet)
- Ragnhild Elise Johansen (NKVTS)
- Mari Rysst (HINN)
- Jan Ketil Simonsen (NTNU)
- Halvard Vike (USN)

Tema

I det norske sosialantropologiske fagmiljøet har etiske spørsmål fått stadig større aktualitet i løpet av det siste tiåret, og NAF's årskonferanse har vært en sentral arena for engasjementet. Det har vært arrangert en rekke arbeidsgrupper og panelsamtaler ved samtlige årskonferanser siden 2015. Siden 2017 har et nettverk av antropolog-kolleger fra ulike universiteter og forskningsinstitusjoner jobbet for å få til en større kontinuitet og systematikk i arbeidet. Dette har blant annet kommet til uttrykk i et spesialnummer av NAT (2021) og gjennom et initiativ overfor NAF-styret for å vurdere muligheten for å etablere et fagetisk fellesorgan som kan ivareta våre interesser og behov knyttet til etnografisk forskning. Erkjennelsen som ligger til grunn for disse tiltakene er at etnografisk forskning står overfor etiske utfordringer som ikke sammenfaller helt og holdent med annen samfunnsvitenskapelig eller humanistisk forskningsvirksomhet. Vår vurdering er at EU's personverndirektiv GDPR har gjort disse utfordringene enda mer aktuelle, kanskje akutte.

- Hvilke særskilte etiske utfordringer har sosialantropologien som fag og (etnografisk) praksis?
- Hvilke endringer i de kontekstuelle vilkårene for vår forskning er særlig relevante for oss?
- Hvordan kan vi best ivareta våre behov for fri forskning, etisk refleksjon, kollegial rådgiving og undervisning?
- Hvordan kan vi som fagmiljø ivareta våre interesser med hensyn til å hindre at etiske rammeverk (framfor alt juridiske) gjør etnografisk forskning vanskelig og ufri (og i en del sammenhenger endog umulig)?
- Hvilke særskilte utfordringer møter antropologer i tverrfaglig samarbeid med f. eks medisin- og helseforskning?

Kort om bakgrunnen

Nasjonalt fagråd i sosialantropologi nedsatte i 2013 en komité som besto av representanter for de fire universitetsinstituttene (i tillegg til en representant fra forskningsinstituttene) med mandat til å legge grunnlaget for en mulig undervisningsbolk om sentrale forskningsetiske temaer i PhD-utdanningen i sosialantropologi. Bakgrunnen var at etikk ikke i tilstrekkelig grad blir berørt i forskeropplæringen i sosialantropologi ved norske universitet. Dette reflekterer en rekke mer omfattende mangler og utfordringer, særlig det at norsk sosialantropologisk forskning neppe noensinne har tatt etiske utfordringer opp til systematisk diskusjon, og at etisk praksis er sterkt privatisert og fragmentert. Mye tyder også på at de sentrale institusjonene som forvalter etiske rammeverk i forskning (framfor alt NSD og REK) har endret sin praksis på måter som får store konsekvenser for etnografisk forskning (ikke minst som en konsekvens av

implementeringen av GDPR). Spørsmålet om personvern og anonymitet er selvsagt sentralt her.

Et vesentlig spørsmål er hvorvidt standardiseringen av etiske retningslinjer og byråkratisk forhåndsgodkjenning av forskningsprosjektenes etiske kvaliteter bidrar til å forskyve fokuset bort fra en kontinuerlig og refleksiv bevissthet om forskningsetikken i våre forskningspraksiser- og relasjoner. Etikk er en dimensjon ved alt vi foretar oss, og er som oftest en del av det tillitsgrunnlaget vi gradvis opparbeider i feltarbeidet. Videre er feltarbeidet en oppdagelsesprosess der veien vi går i datainnsamlingsprosessen er et produkt av det vi oppdager underveis og de relasjoner og nettverk vi skaper i den samme prosessen. Vi står muligens i dag i en paradoksal situasjon i så henseende. Etnografisk metode sprer seg i økende grad til mange andre fagfelt, der den har en tendens til å bli anvendt på en langt mindre ambisiøs måte enn den klassiske sosialantropologiske. Samtidig oppstår det større barrierer for vår måte å drive feltarbeid på, men også fordi den står i tydeligere kontrast enn tidligere til rådende paradigmer i samfunnsvitenskapelig forskning (for eksempel evidensbasert vitenskap).

Program:

- Innledning (Ad-hoc gruppen)
- Elisabeth L'orange Fürst (SAI), Camilla Hansen (OsloMet)
 - Bakgrunn om Ad-hoc gruppens arbeid: Problemformuleringer og presentasjon av publiserte tekster
- Ordstyrer for samtalen: Halvard Vike (USN)
 - Antropologifagets engasjement før Ad hoc gruppen tok opp tråden

Samtale:

- Mari Rysst (HINN/SIFO)
- Ragnhild Elise Johansen (NKVTS-Nasjonalt Kunnskapscenter om Vold og Traumatisk Stress)
- Gitte Koksvik (NTNU)
- Thomas Hylland Eriksen (SAI)
- Tone Bringa (UIB)
- Rune Flikke (SAI)
- Sidsel Roalkvam (SUM)
- Frode Storaas (UIB)
- Tone Seppola-Edvarsen (UiT)
- Edvard Hviding (UIB)